

Dyslexieprotocol Jenaplanschool Dolfijn

Dolfijn

Het volgen van- en begeleiding bij leesproblemen en dyslexie

**Stappenplan bij
risicolezers en risicospellers
(vermoeden van dyslexie)**

Stappenplan risicolezers en –spellers

Jenaplanschool Dolfijn

Stap 1	Vanuit de methodetoetsen en de Cito toetsen komt naar voren dat het kind onvoldoende scores behaald op de toetsen voor het lezen (DMT en/of AVI) en/of de toetsen van spelling (Cito en PI-dictee) Het kind wordt aangemeld bij de intern begeleider voor een kindgesprek.
Stap 2	Het leerlingrapport wordt aangemaakt voor het kind en de gegevens die reeds in te vullen zijn, worden ingevuld door de stamgroepleider. Ouders worden hiervan op de hoogte gesteld.
Stap 3	Er wordt een Individueel handelingsplan voor het kind geschreven of het kind gaat mee met de intensief groep van het groepsplan voor het leesonderwijs dat wordt gegeven of voor het spellingsonderwijs in de groep.
Stap 4	De hoofd- en tussenmetingen, zoals beschreven in dit protocol, worden nauwgezet gevolgd en de uitkomsten van de metingen worden in het leerlingrapport vastgelegd.
Stap 5	Naar aanleiding van de metingen worden de interventies elke keer bijgesteld. Dat wil zeggen dat het plan wordt aangepast met nieuwe doelen en een nieuw beoogd resultaat.
Stap 6	Na 4 metingen met een (lage) V score kan de informatie uit het leerlingrapport gebruikt worden voor het aanmeldingsformulier voor de aanvraag van een dyslexieonderzoek.
Stap 7	Kinderen met een dyslexieverklaring krijgen een dyslexiepas. Die wordt samen met het kind gemaakt, waarin het kind aangeeft welke compenserende middelen hij/zij graag gebruikt en wat hem kan helpen bij het lezen of spellen.

Groep 1/2

Beginnende en ontluikende geletterdheid

Groep 1

datum afname	doel/resultaat	Actie
aanvang groep 1	stimuleren geletterdheid middels activiteiten die aansluiten bij de tussendoelen beginnende geletterdheid	☐ werken aan de hand van de tussendoelen ☐ activiteiten uit de werkmap fonemisch bewustzijn ☐ interactief voorlezen
mei/juni	afname eigen observatielijst invullen signaleringslijst, eventueel bespreken met intern begeleider	afname kleutertoetsen CITO bij risicoleerlingen en/of in overleg met ouders checken letterkennis (min. 7 letters)
einde schooljaar	overdracht naar de volgende groep	welke leerlingen hebben specifieke ondersteuning nodig?

De taalontwikkeling start bij ons vanaf groep 1, dat wil zeggen vanaf het moment dat de kinderen bij ons op school komen. In de eerste twee schooljaren bereiden wij de kinderen voor op het leesproces. Dit gebeurt door de kinderen op allerlei manieren kennis te laten maken met boeken, teksten, letters en woorden. Hierbij wordt de relatie gelegd tussen de gesproken taal en de geschreven taal, zonder dat de kinderen echt willen leren lezen. Het is meer een verkenning van dit leergebied.

Wij doen dit op een georganiseerde wijze, middels driewekelijkse projecten. Daarin staat een rijk gevulde kijktafel centraal.

Er wordt dan aan de volgende onderdelen aandacht besteed:

- Ordenen in tijd
- Onthouden en terugvertellen van verhalen
- De relatie tussen geschreven en gesproken taal
- Relatie oorzaak en gevolg
- De opbouw en functie van boeken
- Opzeggen van een rijmpje of versje
- Het nazeggen van woorden en zinnen
- Het aanbieden van begrippen als eerste, voorste, middelste, laatste (zowel visueel als auditief)

- Auditieve analyse en synthese
- Auditieve en visuele discriminatie
- Het rijmen van woorden (eindrijm en beginrijm)
- De koppeling van klank en teken, d.m.v. de lettermuur
- Het herkennen van letters en woorden
- Het schrijven van de eigen naam
- Het (na)schrijven of stempelen van nieuwe letters en/of woorden

Overig:

- ❑ **werken aan de hand van de tussendoelen (TULE doelen <http://tule.slo.nl/>)**
- ❑ **interactief voorlezen;**
- ❑ **risicoleerlingen worden overgedragen aan de hand van het overdrachtsformulier**
- ❑ **signaleringslijsten van dyslexieprotocol voor Beginnende Geletterdheid invullen.**
- ❑ **Ouders worden in principe geïnformeerd tijdens de reguliere oudergespreksrondes (2 x per jaar), tenzij een leerling al in groep 1 een zorgleerling is, dan worden zonodig tussentijds afspraken gepland.**

Groep 2

datum afname	doel/resultaat	actie
augustus-december	<u>DAGELIJKS</u> stimuleren geletterdheid middels activiteiten die aansluiten bij de tussendoelen beginnende geletterdheid gericht aanbod verrijken voor leerlingen met onvoldoende klankbewustzijn en letterkennis	❑ werken aan de hand van de tussendoelen ❑ activiteiten uit de werkmap fonemisch bewustzijn ❑ interactief voorlezen
november	invullen signaleringslijst van protocol dyslexie afname eigen observatielijst bespreken met intern begeleider	❑ afname CITO Taal voor kleuters/Rekenen voor kleuters of Dyslexieprotocol voor beginnende geletterdheid bij risicoleerlingen in overleg met de ouders
januari-juni	aanbod verrijken voor leerlingen met onvoldoende klankbewustzijn en letterkennis extra begeleiding bieden middels preteaching: instructie kern 1 (en kern 2) VLL (alleen voor de risicokinderen, gegeven door een leerkracht van Het Spoor) en doorverwijzen naar de logopediste voor voorschotbehandeling.	begeleiding van risicoleerlingen starten en vastleggen risicoleerlingen: groepje van max. 5 leerlingen één nieuwe letter per week
mei	afname eigen observatielijst invullen signaleringslijst eventueel bespreken met intern begeleider	

einde schooljaar	overdracht naar de volgende groep	welke leerlingen hebben specifieke ondersteuning nodig? Overdrachtsformulier.
-------------------------	-----------------------------------	--

De taalontwikkeling start bij ons vanaf groep 1, dat wil zeggen vanaf het moment dat de kinderen bij ons op school komen. In de eerste twee schooljaren bereiden wij de kinderen voor op het leesproces. Dit gebeurt door de kinderen op allerlei manieren kennis te laten maken met boeken, teksten, letters en woorden. Hierbij wordt de relatie gelegd tussen de gesproken taal en de geschreven taal, zonder dat de kinderen echt willen leren lezen. Het is meer een verkenning van dit leergebied. Wij doen dit op een georganiseerde wijze, middels driewekelijkse projecten. Daarin staat een rijk gevulde kijktafel centraal.

Er wordt dan aan de volgende onderdelen aandacht besteed:

- Ordenen in tijd
- Onthouden en terugvertellen van verhalen
- De relatie tussen geschreven en gesproken taal
- Relatie oorzaak en gevolg
- De opbouw en functie van boeken
- Opzeggen van een rijmpje of versje
- Het nazeggen van woorden en zinnen
- Het aanbieden van begrippen als eerste, voorste, middelste, laatste (zowel visueel als auditief)
- Auditieve analyse en synthese
- Auditieve en visuele discriminatie
- Het rijmen van woorden (eindrijm en beginrijm)
- De koppeling van klank en teken, d.m.v. de lettermuur
- Het herkennen van letters en woorden
- Het schrijven van de eigen naam
- Het (na)schrijven of stempelen van nieuwe letters en/of woorden

Overig:

- ☐ Pre-teaching: groepje van max 5 leerlingen
- ☐ Fase 1: identificatie van klanken en letters (passieve letterkennis)
- ☐ Fase 2: manipulatie van klanken/letters (analyseren/synthetiseren: steeds ondersteund door letterkaartjes) maak de leeshandeling duidelijk
- ☐ Fase 3: klankletterkoppelingen aanleren: schakel zoveel mogelijk zintuigen in.
- ☐ Voor deze groep doe je meer dan met de gehele klas. Doel is dat de risicoleerlingen sterker starten in groep 3 dan de rest van de klas.
- ☐ Risicoleerlingen worden door de leerkracht doorverwezen naar de logopediste om eventueel te starten met voorschotbehandeling
- ☐ werkmap fonemisch bewustzijn
- ☐ tussendoelen beginnende geletterdheid
- ☐ Als signaleringstoets wordt Dyslexieprotocol voor beginnende geletterdheid afgenomen.
- ☐ instructie kerntaak 1 (en 2) Veilig leren lezen

Stappenplan volgen van Lees- en spellingsproblemen en dyslexie

Stap	Moment in leerjaar	Actie door de leerkracht (en leesspecialist)
1	Aanvang groep	Beginsituatie vastleggen
2	Aanvang groep - oktober/november	Interventieperiode 1a
3	Oktober/november	Tussenmeting 1
4	Oktober/november - januari/februari	Interventieperiode 1b
5	Januari/februari	Hoofdmeting 1
6	Januari/februari - april	Interventieperiode 2a
7	April	Tussenmeting 2
8	April - mei/juni	Interventieperiode 2b
9	Mei/juni	Hoofdmeting 2

GROEP 3

Meetmomenten en toets afname Groep 3

Beginsituatie vaststellen (September)

Vanuit de kleutergroepen worden de signaleringslijsten van de kinderen en eventuele risico-lezers en/of spellers overgedragen aan de nieuwe stamgroepleiders. Er wordt direct bij aanvang van het nieuwe schooljaar extra ondersteuning geboden aan de leerlingen die extra hulp nodig hebben.

Hoofdmeting 1 (oktober – november)

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Letters benoemen	Herfstsignalering grafemetoets	De toetsen voor de herfstsignalering zijn te vinden in de methode of kunnen worden gebruikt van de website www.expertisecentrumnederlands.nl	Zie de toetsen
Letters schrijven	Herfstsignalering fonemendictee		
Woord lezen	Herfstsignalering Woorden lezen		
Tekst lezen	Herfstsignalering tekst lezen		
B Bij leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid			
Letters herkennen	Screeningsinstrument Beginnende geletterdheid Receptieve letterkennis	CITO	Min. III-niveau

Hoofdmeting 2 (januari – februari)

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Technisch lezen	DMT kaart 1 en 2	Cito	Min. III-niveau
	AVI –M3	Cito	AVI-M3
Spelling	Spelling groep 3	Cito	Min. III-niveau
B Bij leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid			
Woordenschat	Woordenschat groep 3	Cito	Min. III-niveau
Leesproces	Via analyse van de toets resultaten en observaties tijdens toets		
C Bij leerlingen met onvoldoende spellingsvaardigheden			
Spellingsproces	Via analyse van de cito spelling en observaties		
	Evt. PI-dictee nog afnemen	Pearson	DLE 5 Niveau C

Tussenmeting (april)

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Geen toets			
B Bij leerlingen met onvoldoende leesvaardigheid op hoofdmeting 2			
Woord lezen	DMT kaart 1 en 2	Cito	Vooruitgang t.o.v. vorige meetmoment
C Bij leerlingen met onvoldoende spellingsvaardigheid op hoofdmeting 2			
Spelling	Spelling M3 of PI-dictee versie a	Cito Pearson	Vooruitgang t.o.v. vorige meetmoment
De tussenmeting wordt niet in Parnassys genoteerd, maar wordt wel bijgehouden in het dossier van de kinderen en in de evaluatie van groepsplan of handelingsplan			

Hoofdmeting 3

(mei – juni)

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Technisch lezen	DMT kaart 1, 2 en 3	Cito	Min. III-niveau
	AVI –E3	Cito	AVI-M3
Spelling	Spelling groep E3	Cito	Min. III-niveau
Begrijpend lezen	Begrijpend lezen groep 3	Cito	Min. III-niveau
B Bij leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid			
Woordenschat	Woordenschat groep 3	Cito	Min. III-niveau
Leesproces	Via analyse van de toets resultaten en observaties tijdens toets		
C Bij leerlingen met onvoldoende spellingsvaardigheden			
Spellingsproces	Via analyse van de cito spelling en observaties		
	Evt. PI-dictee nog afnemen versie b	Pearson	Min. DLE 9 Niveau C

N.B. Begrijpend lezen: Bij kinderen met dyslexie nemen wij voor het meten van begrijpend lezen vaardigheden de toets begrijpend lezen en begrijpend luisteren af en concluderen we daaruit de vaardigheden rondom het begrijpen en interpreteren van teksten.

Interventies bij onvoldoende lees- en/of spellingsvaardigheid

elke week	90 min per dag lezen (inclusief leesinstructie, technisch lezen, opdrachten veilig leren lezen) + een uur verlengde instructie per week voor zwakke lezers	Methode VLL zwakke lezers: dagelijks 10 a 15 min extra instructie en hardop lezen in een klein groepje met de leerkracht, daarnaast connectlezen
september t/m herfst	extra ondersteuning risicolezers	Connectlezen http://masterplandyslexie.nl/public/files/documenten/ Connect_Vloeiend_Lezen.pdf
Interventie	☐ elementaire leeshandeling oefenen ☐ ouders inlichten ☐ connect lezen inzetten	☐ instructietijd voor zwakke lezers: dagelijks 15 min extra + thuis oefenen ☐ werken aan letterkennis ☐ leessnelheid mkm ☐ structuurrijtjes oefenen
Interventie 2	volledige letterkennis en leessnelheid	zwakke lezers krijgen uitbreiding van instructietijd op de volgende gebieden: ☐ letterkennis ☐ klankgroepen ☐ mkm-woorden (leestempo verhogen) ☐ boekjes kiezen
Interventie 3	automatisering van het leesproces	zwakke lezers dagelijks uitbreiding van instructietijd; connect lezen

Overig:

- ☐ Beginsituatie vastleggen mbv toetsen VLL of DMT of AVI;
- ☐ Resultaten worden steeds opgenomen in Parnassys;
- ☐ Ouders worden vanaf start groep 3 betrokken bij leesvaardigheid en ontvangen advies voor oefening thuis.
- ☐ **Voor in de vakantie of om extra te oefenen is een goed programma: Lezen van het boek Vos en Haas door Sylvia van den Heede, samen met de werkbladen uit:**
http://archief.vakcommunity.nl/digischool_vo/taalpilots/attachments/2370822/110630_Vakantiewerkschrift_Vos_en_Haas_-_kort_%28site%29.pdf

- ❑ Zwakke lezers laten lezen mbv connect lezen klanken en letters:
http://masterplandyslexie.nl/public/files/documenten/Draaiboek_Connect_klanken_en_letters.pdf
- ❑ Alle leerlingen gaan in principe over naar de volgende groep, de leesvaardigheid alleen speelt daar geen rol in (bijv. dyslexie gaat niet over door een doublure).
- ❑ Uitvallers worden opgenomen in een groepsplan, wordt tevens geëvalueerd;
- ❑ overdracht naar de volgende leerkracht: de groep in kaart + beslissing over begeleiding (overdrachtsformulier en groepsplannen);
- ❑ signalen voor dyslexie en oudergesprekken vastleggen in FUS (FUS blijft in de zorgmap).

GROEP 4

Meetmomenten en toets afname Groep 4

Beginsituatie vaststellen

(September)

Vanuit groep 3 wordt er een warme overdracht gedaan op alle vakgebieden. Kinderen met vermoeden dyslexie of lees- en/of spellingsproblemen worden ook over gedragen. Er wordt direct bij aanvang van het nieuwe schooljaar extra ondersteuning geboden aan de leerlingen die extra hulp nodig hebben en deze kinderen gaan direct mee in de eerste tussenmeting groep B en/of C. Er wordt eventueel aan het begin van het jaar een observatielijst ingevuld voor deze leerlingen.

Tussenmeting 1

(oktober – november)

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Geen toets			
B Bij leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid			
Woorden lezen	DMT kaart 1,2 en 3 En EMT (en klepel)	Cito Pearson	Min. standaardscore 7
C Bij leerlingen met zwakke spellingsvaardigheden			
Spelling	Spelling E3 Evt. PI-dictee	Cito Pearson	Vooruitgang t.o.v. vorige meetmoment DLE min. 10

Hoofdmeting 1

(januari – februari)

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Technisch lezen	DMT kaart 1,2 en 3	Cito	Min. III-niveau
	AVI –M4	Cito	AVI-M4
Spelling	Spelling groep M4	Cito	Min. III-niveau
Begrijpend lezen	Begrijpend lezen M4	Cito	Min. III-niveau
B Bij leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid			
Leesproces	EMT (en klepel)	Pearson	Min score 7
C Bij leerlingen met onvoldoende spellingsvaardigheden			
Spellingsproces	Via analyse van de cito spelling en observaties		
	Evt. PI-dictee nog afnemen versie a	Pearson	DLE 15 Niveau C

Tussenmeting 2

(april)

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Geen toets			
B Bij leerlingen met onvoldoende leesvaardigheid op hoofdmeting 2			
Woord lezen	DMT kaart 1,2 en 3	Cito	Vooruitgang t.o.v. vorige meetmoment
	EMT (en klepel)	Pearson	Min. 7 score
C Bij leerlingen met onvoldoende spellingsvaardigheid op hoofdmeting 2			
Spelling	Spelling M3 of PI-dictee versie b	Cito Pearson	Vooruitgang t.o.v. vorige meetmoment
De tussenmeting wordt niet in Parnassys genoteerd, maar wordt wel bijgehouden in het dossier van de kinderen en in de evaluatie van groepsplan of handelingsplan			

Hoofdmeting 2

(mei – juni)

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Technisch lezen	DMT kaart 1, 2 en 3	Cito	Min. III-niveau
	AVI –E4	Cito	AVI-E4
Spelling	Spelling groep E4	Cito	Min. III-niveau
B Bij leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid			
Leesproces	Via analyse van de toets resultaten en observaties tijdens toets		
	EMT (en klepel)	Pearson	Min. Standaard score 7
C Bij leerlingen met onvoldoende spellingsvaardigheden			
Spellingsproces	Via analyse van de cito spellingE4 en observaties		

N.B. Begrijpend lezen: Bij kinderen met dyslexie nemen wij voor het meten van begrijpend lezen vaardigheden de toets begrijpend lezen en begrijpend luisteren af en concluderen we daaruit de vaardigheden rondom het begrijpen en interpreteren van teksten.

Interventies bij onvoldoende lees- en/of spellingsvaardigheid

elke week	30 min per dag lezen, daarnaast nog een uur verlengde instructie per week voor zwakke lezers (TOTAAL=7x30 min lezen)	zwakke lezers: <u>twee keer per week instructie door de leerkracht op hoogste instructieniveau</u>
Interventie	Doelgericht werken: alle leerlingen eind groep 4 : AVI E4 Connect vloeiend lezen	zwakke lezers: 2x per week 30 min dir. instructie door de leerkracht op hoogste instructieniveau verder: ☐ dagelijks thuis lezen, boekjes naar keuze! ☐ lezen met cd ☐ tutorlezen ☐ boekjes naar keuze
Interventie 2	Doelgericht werken: alle leerlingen eind groep 4 AVI E4. Vanaf Midden groep 4 kan gestart worden met RALFI lezen.	Voor interventie kiezen uit Connect Vloeiend lezen (t/m eind groep 4) of RALFI lezen (t/m groep 8) Oefenen met de DMT oefenmap

In deze groep neemt het begrijpend lezen een steeds belangrijkere plaats in. Natuurlijk wordt er nog veel aandacht besteed aan de technische leesvaardigheid, maar het is nu meer een voorwaarde om te komen tot het begrijpend lezen. proberen de technische vaardigheid op peil te houden door dagelijks onder begeleiding van de leerkracht in groepen, in duo's en of individueel te lezen. Ook wordt er met individuele leerlingen apart leesinstructie gegeven.

Overig:

- ☐ beginsituatie ligt vast;
- ☐ Ouders betrekken vanaf start zorg over leesvaardigheid. Zij ontvangen advies over oefeningen thuis.

- ❑ Voor zwakke lezers vindt interventie plaats dmv Connect vloeiend lezen in groep 4
http://masterplandyslexie.nl/public/files/documenten/Connect_Vloeiend_Lezen.pdf
- ❑ alle uitvallers worden opgenomen in groepsplan voor spelling en lezen, wordt met ouders besproken en tevens geëvalueerd;
- ❑ overdracht naar de volgende leerkracht: de groep in kaart lezen, groepsplannen spelling en lezen;
- ❑ dyslexieonderzoek door externen mogelijk vanaf M4 na 3 keer lage V CITO score (oude E score) voor spelling of lezen EN interventie van minimaal 10 weken 3 keer per week 20 minuten (zie eisen bij procedure dyslexie);
- ❑ signalen voor dyslexie en oudergesprekken vastleggen in FUS (FUS blijft in de zorgmap!).

GROEP 5-8

Meetmomenten en toets afname Groep 5-8

Beginsituatie vaststellen

(September)

Vanuit de middenbouw wordt er een warme overdracht gedaan op alle vakgebieden. Kinderen met vermoeden dyslexie of lees- en/of spellingsproblemen worden ook over gedragen. Er wordt direct bij aanvang van het nieuwe schooljaar extra ondersteuning geboden aan de leerlingen die extra hulp nodig hebben en deze kinderen gaan direct mee in de eerste tussenmeting groep B en/of C. Er wordt eventueel aan het begin van het jaar een observatielijst ingevuld voor deze leerlingen.

Tussenmeting 1

(oktober – november)

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Geen toets			
B Bij leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid			
Woorden lezen	DMT kaart 1,2 en 3 En EMT (en klepel)	Cito Pearson	Min. standaardscore 7
C Bij leerlingen met zwakke spellingsvaardigheden			
Spelling	Spelling E3 Evt. PI-dictee	Cito Pearson	Vooruitgang t.o.v. vorige meetmoment DLE min. 10

Hoofdmeting 1

(januari – februari)

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Technisch lezen	DMT kaart 1,2 en 3	Cito	Min. III-niveau
	AVI –M4	Cito	AVI-M4
Spelling	Spelling groep M4	Cito	Min. III-niveau
Begrijpend lezen	Begrijpend lezen M4	Cito	Min. III-niveau
B Bij leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid			
Leesproces	EMT (en klepel)	Pearson	Min score 7
C Bij leerlingen met onvoldoende spellingsvaardigheden			
Spellingsproces	Via analyse van de cito spelling en observaties		
	Evt. PI-dictee nog afnemen versie a	Pearson	DLE 15 Niveau C

Tussenmeting 2

(april)

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Geen toets			
B Bij leerlingen met onvoldoende leesvaardigheid op hoofdmeting 2			
Woord lezen	DMT kaart 1,2 en 3	Cito	Vooruitgang t.o.v. vorige meetmoment
	EMT (en klepel)	Pearson	Min. 7 score
C Bij leerlingen met onvoldoende spellingsvaardigheid op hoofdmeting 2			
Spelling	Spelling M3 of PI-dictee versie b	Cito Pearson	Vooruitgang t.o.v. vorige meetmoment
De tussenmeting wordt niet in Parnassys genoteerd, maar wordt wel bijgehouden in het dossier van de kinderen en in de evaluatie van groepsplan of handelingsplan			

Hoofdmeting 2

(mei – juni)

Vaardigheid	Toets	Bron	Streefdoel
A Bij alle leerlingen			
Technisch lezen	DMT kaart 1, 2 en 3	Cito	Min. III-niveau
	AVI –E4	Cito	AVI-E4
Spelling	Spelling groep E4	Cito	Min. III-niveau
B Bij leerlingen met zwakke technische leesvaardigheid			
Leesproces	Via analyse van de toets resultaten en observaties tijdens toets		
	EMT (en klepel)	Pearson	Min. Standaard score 7
C Bij leerlingen met onvoldoende spellingsvaardigheden			
Spellingsproces	Via analyse van de cito spellingE4 en observaties		

N.B. Begrijpend lezen: Bij kinderen met dyslexie nemen wij voor het meten van begrijpend lezen vaardigheden de toets begrijpend lezen en begrijpend luisteren af en concluderen we daaruit de vaardigheden rondom het begrijpen en interpreteren van teksten.

Handelingsadviezen voor de stamgroepleider

Toetsen

Bij toetsen (zowel methode gebonden, als de CITO toetsen) kunnen compenserende en dispenserende maatregelen worden genomen. De adviezen van CITO wijken af van de adviezen uit het dyslexieprotocol (Masterplan dyslexie). De directeur van de school is de eindverantwoordelijke, en neemt de beslissing welke maatregelen getroffen kunnen worden. Voor Dolfijn zijn de volgende afspraken gemaakt:

-Dyslexie kent verschillende verschijningsvormen, en ook de mate van dyslexie kan verschillen tussen diverse leerlingen. De compenserende en dispenserende maatregelen worden dan ook per leerling individueel vastgesteld. In de praktijk kan dit betekenen dat dyslectische leerlingen in dezelfde klas niet dezelfde compenserende en dispenserende 'rechten' hebben.

-De compenserende en dispenserende maatregelen die worden getroffen, zijn altijd in overeenstemming met de adviezen uit de dyslexieverklaring. (Bijvoorbeeld: als in de dyslexieverklaring aanbevolen wordt om een 'spiekboekje' te gebruiken, wordt dit toegestaan).

-Als compenserende en dispenserende maatregelen worden getroffen bij oefening, dan ook bij toetsen.

-De compenserende en dispenserende maatregelen worden onder verantwoordelijkheid van de IB'er individueel met de leerling afgesproken. De afspraken worden vastgelegd op een zg. dyslexiepas

Stimuleren

- Vertrouwensrelatie opbouwen door begrip te tonen, vergelijken van prestaties met vorige prestaties (niet te vergelijken met de andere leerlingen).
- Vaak en duidelijk feedback geven over zijn/haar vorderingen.
- Duidelijk zijn in wat je van de leerling verwacht.
- Positieve verwachtingen uitspreken over de toekomst.
- Corrigeer toetsen of verslagen met potlood of groene pen (niet met een rode pen).
- Pre-teaching toepassen waar mogelijk
- Laat dyslectische leerling samen werken met een goede lezer.
- Laat niet corrigeren door de dyslectische leerling zelf (deze ziet vaak niet wat gecorrigeerd dient te worden).
- Opdrachten via compensatie en dispensatie beter haalbaar maken voor de

leerling.

Compenseren (visueel ondersteunen, extra tijd geven, software enz. Dit ook bij toetsing!)

Leerling voert de lees en/of spellingtaak zelf uit, maar de taak wordt verlicht

- Individueel controleren of de leerling de instructies/vraagstelling juist heeft begrepen.
- Geef extra tijd bij toetsen (evt. vroeger laten beginnen en/of langer laten werken).
- Gebruik grotere letters, bij voorkeur lettertype 'Dyslexie' of anders lettertype "Verdana". Stem dit af met de leerling, niet iedere leerling heeft baat bij grotere letters en ander lettertype.
- Bij het verbeteren van spellingsfouten de juiste spellingsstrategie opschrijven en/of bespreken en woorden niet systematisch laten overschrijven.
- Spellingsregels zeer expliciet aanbrengen (kaart): uitgesproken spellingsdidactiek (strategieën). (Visueel ondersteunen)
- De leerling mag een kaart met de spellingsregels bijhouden tijdens de toets / het dictee (mits opgenomen in de dyslexieverklaring).
- Gebruik van een spelling- en grammaticachecker/woordenboek toelaten
- Langere instructies opsplitsen in een aantal korte instructies, hierbij wordt nagegaan dat de leerling de 'rode draad' niet verliest en worden de opdrachten kernachtig geformuleerd.
- 'Stampwerk' zoveel mogelijk vermijden; onderzoek mogelijkheden voor dispensatie of bij het stampwerk de logische verbanden expliciet aanbrengen en gebruik maken van ezelsbruggetjes (bijvoorbeeld bij topografie, gebruik maken van steunkaart).
- De klas zo stil mogelijk houden, wanneer dit door de aard van de opdracht niet lukt, gebruik van koptelefoon toelaten of toelaten de taak in een rustig lokaal af te maken.
- Geen oefeningen vooraan op het bord laten maken (tenzij voorbereid).
- Inzet van ondersteunende technologie zoals Word, Sprint of Kurzweil. Inzet van deze middelen is zinvol vanaf de dyslexie verklaring, de inzet hiervan heeft een remediërend effect.

Dispenseren

Leerling krijgt ontheffing van (deel) van de opdracht:

- Niet hardop moeten voorlezen in de klas of heel beperkt én alleen indien de leerling vooraf (thuis) heeft kunnen oefenen.
- Dictee slechts gedeeltelijk laten meemaken (bijvoorbeeld alleen de in de les behandelde moeilijke woorden laten invullen) en meer tijd geven om te controleren.
- Alleen regelwoorden beoordelen, geen klankwoorden of weetwoorden
- Schriftelijk toetsen (bijvoorbeeld gedeeltelijk) vervangen door mondelinge toetsing.
- Leesopdrachten voor thuis beperkt houden: kortere verhalen, een gedeelte van het boek, een boek met een laag leesniveau maar toch aangepaste inhoud...
- Leesopdracht vervangen door een bespreking van een film, toneel, een 'gesproken' boek (luisterboek)
- Vaardigheid alleen beoordelen als dat onderwerp van toetsing is, bijv. geen spellingsfouten aanrekenen in andere vakken. Ze eventueel wel aanduiden en verbeteren (met groen of potlood).

- Herhaalde fouten één keer fout rekenen.
- In taalvakken spelling voor een beperkt percentage laten meetellen.

Methodische aanpak en toetsing

- Handleiding en materialen bij MethodeEstafette (volg de instructies)
- Ralfi-lezen; lezen op een betekenisvolle en motiverende manier:
<http://masterplandyslexie.nl/public/files/documenten/RALFIhandleiding.pdf>
- Connect lezen klanken en letters (start groep 3);
http://masterplandyslexie.nl/public/files/documenten/Draaiboek_Connect_klanken_en_letters.pdf;
- Connect vloeiend lezen (eind groep 3 en groep 4)
http://masterplandyslexie.nl/public/files/documenten/Connect_Vloeiend_Lezen.pdf ;
- Herfstsignalering VLL
- Zelf-correctie training (zie artikel Willemen; Stellen en niet vergeten correct te spellen) Bijvoorbeeld; wat zijn de 5 grootste spellingsmoeilijkheden.
- Retentietraining (zie artikel Anneke Smits: als spelling niet lukt toch spelling leren) alleen voor kinderen die minder intelligent zijn
- Handleiding en materialen van Veilig Leren Lezen
- Protocol Leesproblemen en dyslexie
- Zelfstandig Spellens
- Methode Spelling in de Lift
- Blokboeken van Ayo Didact
- Map DMT en AVI (een orthodidactisch programma bij het voortgezet technisch lezen in het basis- en (voortgezet speciaal onderwijs) door Luc Koning
- Voorspel
- Pre-teaching / voorschotbenadering / preventieve screening dyslexie kleuterbouw
- BLOON

Materialen

- Spellingskaarten waar spellingsregels op staan (bijvoorbeeld Braams)
- Spellingsmapje met spellingsregels (ringboekje van de methode, staat ook op de website)
- Lees -en oefenboekjes op alle AVI-niveaus
- Koptelefoon ter bevordering van de concentratie
- Flitskaartjes

Boeken

- Paternotte, A. (redactie) (2009), *Houvast bij leesproblemen en dyslexie. Leidraad voor ouders*. Bilthoven: Oudervereniging Balans.
- Cauffmann, L., & Van Dijk, D. J. (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Gijssel, M., Scheltinga, F., Druenen, M. v., & Verhoeven, L. (2011). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie. Groep 3*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Loonstra, J., & Braams, T. (2010). *Omgaan met Dyslexie*. Antwerpen - Apeldoorn: Garant.
- Pameijer, N., Van Beukering, T., & De Lange, S. (2009). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam*. Leuven: ACCO.
- Scheltinga, F. G. (2011). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie groep 5-8*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Smits, A., & Braams, T. (2006). *Dyslectische kinderen leren lezen*. Amsterdam: Boom.

- Stichting Dyslexie Nederland. (2008). *Dyslexie. Diagnose en behandeling van dyslexie*. Bilthoven: Stichting Dyslexie Nederland.
- Willemen, M. B. (2002). Leren stellen en niet vergeten correct te spellen. *Tijdschrift voor Remedial Teaching*, 22-25.
- Digitale boeken met Yoleo

Computerprogramma's / software voor groep 3 t/m 8

- * Veilig Leren Lezen software
- * Taalzee
- * Taalfanfare
- * Klankie
- * Kurzweil 3000 vanaf groep 7/8
- * Sprint Plus
- * Synthesekikker (OWG)
- * Flitskikker (OWG)
- * Woordkasteel (www.woordkasteel.com) gratis download programma
- * www.digischool.nl gratis download overhoorprogramma's
- * www.spreekbeurt.pagina.nl
- * Dragon dictation (gratis te downloaden in light versie)
- * Amis
- * WRTS
- * BLOON

Productinformatie:

- www.lexima.nl; www.optelec.nl; informatie over programma's als Kurzweil 3000, Klankie, readingpen, Sprint, Alpha smart, daisyspelers, spraakprogramma Dragon, woordenhaai
- www.dedicon.nl informatie over gesproken boeken, onafhankelijk advies over ondersteunende technologie.

Overige:

- www.ezelsbrug.nl (vele handige ezelsbruggetjes voor school)
- www.clevy.nl (overzichtelijk toetsenbord voor kinderen met USB-aansluiting)

Streefniveau en Doorlopende leerlijnen taal en rekenen:

- <http://tule@slo.nl>: Deze site biedt een uitwerking van de kerndoelen voor het basisonderwijs over de verschillende leerjaren, met inhouden, activiteiten voor leraar en leerling en doorkijkjes uit de praktijk.
- KWALITEITSKAART Algemeen www.taalenrekenen.nl biedt handvatten voor de invoering van de referentieniveaus taal en rekenen. U vindt er onder andere informatie over het wetgevingstraject, beschrijvingen, duidingen van de betekenis van de referentieniveaus voor leraren en schoolleiders en veel gestelde vragen.
- www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/taal-en-rekenen biedt informatie over de invoering van de referentieniveaus taal en rekenen in de verschillende onderwijssectoren (van po tot en met mbo).

- www.onderwijsinspectie.nl: Op deze site zijn de rapporten Basisvaardigheden rekenen-wiskunde in het basisonderwijs en Basisvaardigheden taal in het basisonderwijs gratis te downloaden.
 - www.schoolaanzet.nl: biedt informatie voor iedereen die werkt aan kwaliteit in het primair onderwijs. Op de site staat onder andere informatie over taal, rekenen, opbrengstgericht werken en conferenties.
- www.thuisintaalenrekenen.nl: biedt ouders oefenmateriaal en praktische tips waar mee ze kinderen kunnen ondersteunen in de vakken taal en rekenen.

Bijlagen

Leerlingrapport

Jenaplanschool Dolfijn

Dolfijn

Naam

Voorbeeld

Groep

6

Geboortedatum

GROEP 6

(voorbeeld ingevuld)

Vaardigheid	Toetsen	MM 1**	MM 2**	MM 3**	MM 4**
Technisch lezen (woordniveau)	<i>DMT</i>	DLE 19 FN E4 Score V	DLE 25 FN M5 Score V		
Technisch lezen (tekstniveau)	<i>AVI</i>	DLE 35 M6 beheerst	DLE 40 E6 beheerst	DLE 44 M7 instructie	DLE 44 M7 instructie
Spelling	<i>PI dictee</i> <i>CITO Spelling</i>	M5 E score DLE 15 E5 IV score DLE 25 VS 126	M6 E score DLE 21 E5 IV score DLE 29 VS 129	M6 E score DLE 21 M6 IV score DLE 29 VS 130	 M6 V score DLE 27 VS 128
Begrijpend lezen	<i>CITO begrijpend lezen</i>	M4 I score DLE 31 VS 29	E4 III score DLE 22 VS 21	M5 III score DLE 22 VS 26	M6 I score DLE 45 VS45
Opmerkingen					

Onderwijsaanbod en extra ondersteuning (volledig(e) handelingplan(nen) toevoegen):

Pietje heeft.....

Effecten van onderwijsaanbod en extra ondersteuning:

De vaardigheidsgroei van lezen is minimaal.....

Advies en aandachtspunten volgend schooljaar:

Het opstellen van een handelingsplan voor technisch lezen op woordniveau (woordrijen lezen en tempo oefenen) en het toepassen van spelling, waarbij de spelling categorieën structureel worden aangeboden en herhaald.

Eindevaluatie groep 6

Formulier ingevuld op:

Door:

Toetsgegevens

Geef hier kort een indicatie van het niveau van de leerling op de verschillende vaardigheden.

Technisch lezen

Spelling

Begrijpend lezen

Woordenschat

Begrijpend luisteren

Andere vakgebieden

* Omcirkel de juist groep

Beschrijving lees- en spellingproblemen

Beheersing decodeervaardigheden

	Algemene indruk	Problemen met
accuratesse bij het lezen	zwak/matig/voldoende	
snelheid bij het lezen	zwak/matig/voldoende	
accuratesse bij het spellen	zwak/matig/voldoende	
schrijftempo bij het spellen	langzaam/snel	

Gebruik leesstrategieën

Deze leerling hanteert overwegend de volgende leesstrategie:

- ☐ spellend lezen
- ☐ radend lezen
- ☐ vloeiend lezen

Gebruik compensatiestrategieën

- ☐ Gebruik maken van context
- ☐ Gebruik maken van overeenkomsten met bekende woorden (woordstructuur)
- ☐ Gebruik maken van de illustraties
- ☐ Anders, nl.....

Spelling: foutenanalyse

Deze leerling maakt de volgende opvallende fouten:

--

Bijkomende factoren (observatieformulier toevoegen)
<u>Zelfvertrouwen/ faalangst</u>
<u>Motivatie</u>

Concentratie

Zelfreflectie

Uitspraak

Geheugen

Leescultuur thuis

Schoolbeleving

Didactische aanwijzingen

1. Bij deze leerling moet wel/niet rekening worden gehouden met een korte aandachtsspanne.
2. Bij deze leerling is instructie in kleine stapjes wel/niet noodzakelijk.
3. De begeleiding van deze leerling kan het best gegeven worden binnen de groep/buiten de groep/zowel binnen als buiten de groep.
4. Deze leerling heeft wel/niet de mogelijkheid om thuis extra te oefenen.

Aanvullende observatiepunten lees- en schrijfgedrag

Naam leerling:

Ingevuld door:

Datum:

Taak- en werkhouding

Lees- en schrijfmotivatie

Is de leerling gemotiveerd om te lezen en te schrijven?	
---	--

Taakgerichtheid tijdens lezen en schrijven

Is de leerling voldoende betrokken bij het lezen en schrijven of is hij vaak met wat anders bezig/aan het dromen?	
---	--

Kan de leerling in een klein groepje taakgericht bezig zijn met lees- en schrijfactiviteiten?	
---	--

Concentratie

Kan de leerling geconcentreerd lezen/schrijven?	
---	--

Hoe lang kan de leerling in de groep bezig zijn met lezen en schrijven?	
---	--

Op welk tijdstip van de dag kan de extra begeleiding het beste plaatsvinden?	
--	--

Hoe lang kan het kind tijdens een-op-een situaties bezig zijn met lezen en schrijven?	
---	--

Aanpakgedrag

Organisatie en planning

Hoe vaardig is de leerling in het organiseren en plannen van zijn lees- en schrijfactiviteiten?	
---	--

Zelfreflectie en zelfverbetering

Kan de leerling reflecteren op zijn werk?	
In welke mate verbetert de leerling zijn lees- en schrijffouten?	
Is het handschrift een complicerende factor bij het controleren van eigen werk? Zo ja, in welke zin?	

Zelfstandig lezen

Kan de leerling zelfstandig een boek lezen?	
Leest de leerling bij voorkeur stil of hardop?	

Vormgeving van leesmateriaal

Heeft de leerling voorkeur voor boeken met illustraties of juist niet?	
Heeft de leerling voorkeur voor een bepaald(e) lettertype, lettergrootte en/of regelafstand? Zo ja, welke?	

Uitspraak bij lezen

Zijn er opvallendheden wat betreft uitspraak/articulatie?	
Hoe zou u de intonatie van de leerling beschrijven?	

Geheugen

Kan de leerling woordbeelden goed onthouden?	
Kan de leerling de rode draad van het verhaal vasthouden tijdens het lezen? Weet het kind wat het leest?	
Kan de leerling instructies en opdrachten goed onthouden?	

Emotionele factoren

Emotionele reactie op de lees- en spellingproblemen

Laat de leerling blijken dat hij last heeft van problemen met lezen en/of spellen? Zo ja, waar blijkt dat uit?	
---	--

Zelfvertrouwen tijdens het lezen en schrijven

Heeft de leerling een laag zelfbeeld tijdens lees- en schrijfactiviteiten?	
Is er sprake van faalangst bij het lezen en schrijven?	
Is er sprake van vermijdingsgedrag bij lezen en/of schrijven? Zo ja, waar blijkt dat uit?	

Reacties van de groep op leesprestaties

Voelt de leerling zich voldoende geaccepteerd door de klasgenoten?	
Hoe reageert de groep op de zwakke leesprestaties van de leerling?	

Hobby's en interessegebieden

Welke onderwerpen spreken de leerling het meest aan?	
--	--

Thuisituatie

Leescultuur thuis

Wordt er thuis (voor)gelezen?	
-------------------------------	--

Wat zijn de verwachtingen van de ouders naar het kind?	
Wordt er thuis leeshulp geboden? Zo ja, hoe gaat dat? Zo nee, is het in principe welk mogelijk?	
Komen er lees- en/of spellingproblemen in de familie voor?	

Criteria voor het leerlingdossier ernstige, enkelvoudige dyslexie (EED)

Het leerlingdossier wordt beoordeeld op de onderdelen achterstand, hardnekkigheid en enkelvoudigheid. Deze onderdelen moeten alle drie aan de orde zijn, voordat er sprake is van EED. Hieronder volgt per onderdeel een korte toelichting op de beoordeling.

1. Achterstand

Tijdens 3 opeenvolgende hoofdmeetmomenten heeft de leerling E-scores of V- (V-min) scores op de DMT leeskaarten 1+2+3.

óf

De leerling heeft 3 keer E of V- (V-min) scores op Cito Spelling en 3 keer lage D (V) op de DMT leeskaarten 1+2+3 tijdens 3 opeenvolgende hoofdmeetmomenten.

NB: In specifieke gevallen is een tussentijds meetmoment toegestaan.

Bij een doubleur worden de resultaten vergeleken met leeftijdsgenoten.

2. Hardnekkigheid

Voor het aantonen van de didactische resistentie (hardnekkigheid) worden de gepleegde interventies beoordeeld. Deze moeten zijn beschreven in een handelingsplan. Een leerling moet gedurende minimaal twee periodes van drie maanden gerichte begeleiding voor lezen en/of spelling hebben ontvangen.

Bij de beoordeling van het handelingsplan wordt gekeken of er sprake is van:

- extra instructie
- extra oefentijd
- doelgerichte aanpak
- individuele afstemming (ook als het in een groepsplan vermeld staat)
- evaluatie en bijstellen van de plannen

In het handelingsplan moet zijn opgenomen:

- het aantal momenten per week (> 3x)
- de tijd per week (> 60 minuten)
- wie de begeleiding verzorgt (professional)
- de effecten van de geboden begeleiding (deze mogen niet meer dan zeer gering zijn)

3. Enkelvoudigheid

Als er sprake is van co-morbiditeit of als hier een vermoeden van is, wordt beoordeeld of deze belemmerend lijkt te zijn voor de behandeling. Het is van belang dat in het leerlingdossier aangetoond wordt, dat er op school geen belemmeringen in het begeleiden van de leerling geconstateerd worden of dat de gedragskenmerken van de stoornis onder controle zijn.

Voor alle genoemde punten geldt dat het aan de gedragskundige is om te bepalen of aan de eisen is voldaan. Het is van belang dat een school duidelijk en onderbouwd beargumenteert waarom wordt gedacht aan een ernstige en hardnekkige achterstand en aan een enkelvoudige problematiek. Het leerlingdossier wordt getekend door de directeur van de school.

DYSLEXIEPAS

Dyslexiepas van:

Groep:

Datum:

Leerkracht:

Compenserende faciliteiten:	Rekenen:
Toetsen:	☐ samenwerken met een maatje om vragen te stellen
☐ extra tijd voor toetsen	☐ Ik mag gebruik maken van een spiekboekje voor rekenen.
☐ schriftelijke toetsen zoveel mogelijk maken op de computer	☐ kladpapier gebruiken bij rekenen
☐ toetsen met een vergroot lettertype gebruiken	☐ rekenmachine gebruiken bij rekenen
☐ toetsen voorlezen	☐ minimum programma
☐ inhoud beoordelen, niet de dyslectische fouten	☐ werk in stukjes door het gebruik van een dagtaak
☐ geen leestoetsen afnemen	☐ instructietafel voor extra uitleg
Zaakvakken:	Overig:
☐ naast schriftelijke toetsen regelmatig afname van mondelinge toetsen (minimaal eenmaal op 2 toetsen)	☐ Aangepaste hoeveelheid werk
☐ mogelijkheid van voorbereiden van toetsvragen met de leerkracht	☐ Mijn werk wordt niet nagekeken door medeleerlingen.
☐ mogelijkheid pre-teachen van zaakvakken thuis	☐ Mijn huiswerk wordt gecontroleerd voor het mee gaat.
Spelling:	
☐ Ik mag gebruik maken van een spiekboekje voor spelling.	Hulpmiddelen:
☐ Ik mag de spellingcontrole inzetten op de computer.	☐ aparte beoordeling op het rapport voor lezen en spelling
☐ Ik krijg het woordpakket mee naar huis om te oefenen.	☐ Tablet/laptop/computer/ daisy speler/Kurzweil 3000
☐ Ik krijg een aangepast woordpakket voor het dictee.	☐